

Slutrapport

Samhällsekonomisk utvärdering

Projekt Arbete för det goda livet

Östersund 2013-09-04

Innehåll

Samhällsekonisk utvärdering av projekt Arbete för det goda livet.....	3
Resultat av den samhällsekoniska utvärderingen.....	7
Uppdraget	7
Projekt Arbete för det goda livet	7
Förutsättningar för utvärderingen	8
NyttoSam	9
Rapportens struktur	9
Projektets klassificering	10
Ekonomisk analys	11
Samhällsekonisk potential och verkningsgrad	11
Intäkter	13
Kostnader.....	15
Resultat/lönsamhet	15
Känslighetsanalyser.....	17
Jämförelser med likartade projekt.....	18
Nyckeltalen – avvikelser från medelvärde	18
Sammanfattning av den ekonomiska analysen	20
Sammanfattning, analys och diskussion	21
Utgångspunkter för denna rapport	21
Arbete för det goda livet`s resultat relativt de ekonomiska nyckeltalen.....	22
Arbete för det goda livet relativt jämförbara projekt.....	23
En känslighetsanalys prövar resultatet	24
Projekt Arbete för det goda livet – och sedan?	24
Vilka avtryck har projektet gett?	25
Till sist.....	27
Bilagor	28
Bilaga 1.....	28
Bilaga 2.	38
Bilaga 3.....	39

Samhällsekonomisk utvärdering av projekt Arbete för det goda livet

Utvärderingen i sammanfattning

Den *samhällsekonomiska utvärderingen av projekt Arbete för det goda livet* visar att projektet skapar positiva *samhällsekonomiska effekter genom att det är lönsamt efter elva månader*. Detta baseras på de 38 deltagare som följts upp i utvärderingen av totalt 146 deltagare som fullföljde projektet. Om situationen för deltagarnas nyttjande av resurser och deras produktivitet inte försämrats efter de elva månaderna är effekten av projektet också positiv på sikt.

Målgruppen för projektet står långt från arbetsmarknaden och har stora behov av individuellt anpassade insatser för att etablera sig på arbetsmarknaden. Med tre folkhögskolor som bas i projektet har deltagarna på dessa kunnat bedriva studier i sin egen takt och ta del av övriga insatser. Miljön på skolorna är också mer lämpad för deltagare med särskilda behov, samtidigt som deltagarna kan ingå i ett gruppsammanhang. Många av deltagarna har också kommit vidare till studier, praktik och arbete.

Samverkan med övriga projektparter, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, några kommuner/städer i regionen och Västra Götalandsregionen har varit en förutsättning för att rekrytera deltagarna till projektet. Genom samarbetet med folkhögskolorna har insatser kunnat erbjudas, som annars saknas i det ordinarie utbudet.

Europeiska Socialfonden, ESF, står som huvudfinansiär av projektet och är därför en viktig part för att pröva nya arbetsformer och samverkan. Satsningar med medel från ESF har också ett strategiskt värde som måste följas upp och tas tillvara av övriga projektparter.

Huvuddelen av aktörerna, kommunerna, regionen och Försäkringskassan har genom projektet ökat sina intäkter/alternativt minskat sina kostnader. Arbetsförmedlingen har ökat sina kostnader, vilket innebär att deltagarna behövt konkreta insatser och subventioner för att komma i ett arbete.

Deltagarna har genom sin medverkan i projektet ökat sina disponibla inkomster. Detta är vanligt i våra utvärderingar och visar att projektdeltagandet ger positiva effekter för deltagarnas ekonomiska situation som också bör öka deras möjligheter till en ökad livskvalitet.

Även om projektet är avslutat är *utmaningen för projektparterna i fortsättningen att ta vara på det lärande, framgångsfaktorer och mervärden som skapats av projekt Arbete för det goda livet*. Detta gäller särskilt den kompetens som byggts upp kring målgrupper, olika metoder och arbetssätt på de folkhögskolor som medverkat i projektet. Genom att göra en *implementeringsanalys* kan denna process underlättas. En sådan analys fokuserar inte bara på vad som skall implementeras utan också på hur dessa processer skall bli framgångsrika i respektive organisation och särskilt vad som krävs för respektive myndighet vad gäller samverkan, styrning och ledning.

För den fortsatta analysen och diskussionen av projektets resultat och effekter är det också viktigt att fundera på följande:

- Hur ser ett alternativscenario ut för målgruppen om inte projekt Arbete för det goda livet och dess insatser hade funnits?
- Hur skall resultatet för deltagarna tas till vara och hur skall de få en fortsatt stöttning, för att de skall nå fram till egenförsörjning genom arbete, alternativt kunna behålla sin anställning?
- Vad sätter vi för ekonomiska mål, helst i monetära termer, för framtida sociala satsningar relativt målgruppen och för personer i arbetsför ålder som befinner sig långt från arbetsmarknaden?
- Hur går vi från ett kortsiktigt kostnads- till ett långsiktigt socialt investeringsperspektiv? Kan kostnaderna redovisas som en avskrivning över tiden eller kan en social fond skapas för sociala satsningar? Hur kan kommunerna och regionen driva utvecklingen med fokus på satsningar som är socialt och ekonomiskt hållbara på längre sikt?

Nyckeltalen i sammandrag för projekt Arbete för det goda livet

Under denna rubrik redovisas de ekonomiska resultaten i korthet. För utförligare presentation och redovisningar, hänvisas till övriga delar av rapporten.

Projektets resultat har beräknats utifrån två tidshorisonter, på kort sikt (ett år) och på medellång sikt (fem år).

Resultaten redovisas dels för samhället som helhet, men även ur de inblandade aktörernas olika perspektiv. Dessa är:

- Kommunerna
- Regionen
- Staten totalt
 - Arbetsförmedlingen
 - Försäkringskassan
 - Staten övrigt
- Deltagarna
- Försäkringsgivarna

Resultat: Samhället som helhet

Alla resultat som redovisas är baserade på de 38 deltagarna i urvalet. Såvitt urvalet är någorlunda representativt kan även försiktiga slutsatser dras för samtliga deltagare, även om denna utvärdering i första hand fokuserar på deltagarna i urvalet. Nedanstående redovisning avser sålunda endast urvalet.

- *Samhället* har efter ett år intäkter på 2,4 milj. kr, vilket kommer att vara årligen återkommande intäkter så länge individernas situation inte förändras avseende sin resursförbrukning och produktivitet. Efter avräkning av kostnaderna är lönsamheten beräknad till 218 000 kr på kort sikt, ett år. På medellång sikt, fem år, är lönsamheten också positiv och prognostiserad till 1 milj. kr motsvarande 263 000 kr per deltagare. Denna prognos bygger på att resultatet efter ett år kvarstår oförändrat även kommande fyra år.
- Om *projektkostnaden* avskrivs under den faktiska projekttiden (tre år) är lönsamheten på kort sikt, ett år, 1,7 milj. kr.
- *Återbetalningstiden* för samhället är elva månader medan avkastningen per satsad krona är 1,10 kr på kort sikt och 5,49 kr på medellång sikt.
- *Verkningsgraden*, ett mått på hur effektivt projektet arbetat med att minska utanförskapet, har varit elva procent. Detta resultat har uppnåtts dels genom att några av deltagarna kommit i arbete, dels genom att deltagarnas resursförbrukning av handläggning och vård minskat i efterläget.
- *Jämfört med liknande projekt* som payoff tidigare utvärderat har projektet en något sämre lönsamhet, men med reservation för att deltagarnas kostnader för sjukvård och insatser från regionen inte kunnat inhämtas fullt ut. Med dessa kostnader kompletta hade sannolikt det ekonomiska värdet av projektet ökat.
- Det ekonomiska utfallet och nyttan för samhället som redovisas i denna rapport omfattar bara effekterna från de 38 deltagare som ingår i utvärderingen. Den *samhällsekonomiska nyttan för de 146 deltagare* som fullföljde projektet är betydligt större.

Övriga aktörer

- *Kommunerna* uppvisar på kort sikt minskade kostnader för försörjningsstödet och genom att även skatteintäkterna¹ ökat är totala intäkten för kommunen 1,1 milj. kr. När kostnaden för kommunens finansiering är avräknad är lönsamheten på kort sikt 533 000 kr. På fem års sikt är prognosen att lönsamheten är 5 milj. kr vilket motsvarar 132 000 kr per deltagare. Återbetalningstiden är sju månader.
- *Regionen* har ökade intäkter på 209 000 kr efter ett år kopplat till minskade vårdinsatser och ökade skatteintäkter².
- Lönsamheten är positiv såväl på kort som på medellång sikt, 102 000 kr respektive 940 000 kr. Återbetalningstiden är sju månader. Eftersom det varit svårt att få fram deltagarnas vårdförbrukning är det troligt att regionen har ytterligare minskade kostnader än vad som framkommit.
- *Arbetsförmedlingen* har ökade kostnader, med 1,8 milj. kr på kort sikt, ett år. Genom att Arbetsförmedlingen inte är medfinansierad är även lönsamheten un-

¹ Effekten avser egentligen hela kommunsektorn eftersom det kommunala utjämnningssystemet fördelar ut den totala effekten på i princip alla kommuner i Sverige.

² Även landstingssektorn har ett utjämnningssystem som omfördelar effekten på alla landsting.

der samma period är, -1,8 milj. kr. Utan medverkan från Arbetsförmedlingen skulle denna typ av projekt ha mycket svårt att lyckas med sitt uppdrag.

- *Försäkringskassans* kostnader minskar på kort sikt med 713 000 kr. Lönsamheten är 713 000 kr.
- *Staten totalt*, dvs. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan plus övriga effekter som påverkar staten, har minskade kostnader på 331 000 kr efter ett år. Genom att staten är huvudfinansiär i projektet är lönsamheten dock negativ på kort sikt, -1,2 milj. kr med en positiv prognos på 124 000 kr på fem års sikt. Återbetalningstiden är 56 månader.
- *Deltagarna* har ökat sina disponibla inkomster med cirka 15 700 kr per år. Skillnaden är mycket stor mellan deltagarna, som mest har inkomsten ökat med 211 000 kr för en deltagare och minskat med -178 000 kr per år för en deltagare.
- *Försäkringsgivarna* har fått ökade intäkter med 187 000 kr per år genom att sociala avgifter inbetalats för de deltagare som erhållit en anställning.

Resultat av den samhällsekonomiska utvärderingen

Uppdraget

Samhällsekonomisk utvärdering

Contextio Ethnographic AB har på uppdrag av projektägaren Billströmska folkhögskolan, Västra Götalandsregionen, genomfört en lärande utvärdering av projekt Arbete för det goda livet.

I uppdraget ingick även att genomföra en samhällsekonomisk utvärdering av projektet med payoff som underleverantör. *Syftet* med utvärderingen är att beskriva de ekonomiska effekterna för samhället totalt, respektive myndighets/organisations ansvarsområde och för deltagarna.

Målsättningen är att utvärderingen skall kunna ligga till grund för att jämföra olika åtgärders effektivitet och lönsamhet samt vara ett komplement och beslutsunderlag för lärande, implementering och spridning.

Projekt Arbete för det goda livet

Målgrupp, syfte och mål

Arbete för det goda livet var ett arbetslivsinriktat projekt som riktade sig till arbetslösa och sjukskrivna med psykisk funktionsnedsättning. Personer som har haft kontakt med psykiatri har haft företräde till projektet.

Syftet med projektet:

- att ta emot personer som har förutsättningar att kunna utföra ett arbete men som hålls utanför arbetsmarknaden
- att utveckla utbildningar och stödsystem som gör det möjligt för målgruppen att vara rustad för att delta i arbetslivet
- att utveckla metoder och nätverk som underlättar matchningen mot lämpliga arbeten
- att utveckla metoder och stödsystem för arbetsledning/handledning som leder till ett mer uthålligt system
- att förändra attityder till arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning så att det i en framtid är naturligt att också anställa personer med sådant funktionshinder

Målet med projektet:

- Ett 60 - 80-tal personer ska ha kommit i arbete och praktik eller yrkesförberedande utbildning under projektiden
- Ett 20 - 30-tal personer ska ha fortsatt anställning efter projektets slut

- Deltagarnas upplevelse av förbättrad arbetsförmåga och livskvalitet, inklusive psykisk hälsa, ska utvärderas
- Deltagande arbetsgivare/handledare ska ingå i ett nätverk som erhåller särskilt utformat stöd/coachning
- Förändringar i attityder till anställning hos de arbetsgivare som ingår i projektet ska avläsas

Projektagare, finansiering och genomförande.

Billströmska Folkhögskolan är projektagare. Projektet finansierades huvudsakligen av Europeiska Socialfonden och ett antal kommuner i regionen och till en mindre del av Västra Götalandsregionen.

Projektet genomfördes från 2010-05-01 till 2013-04-30 av tre av Västra Götalandsregionens folkhögskolor. Billströmska folkhögskolan på Tjörn, Fristads folkhögskola utanför Borås samt Trollhättans folkhögskola som är en filial till Dalslands folkhögskola.

Mer information om projektet

I bilaga finns också projektledarens redovisning och kommentarer angående genomförandet, resultat och effekter av projekt Arbeta för det goda livet.

Förutsättningar för utvärderingen

Urval utgör grunden

Denna utvärdering bygger på ett urval av 38 deltagare, som deltagit i projektet. Deltagarna i urvalet har främst plockats ut löpande efterhand under det första året som de skrivits in i projektet. Av de 38 deltagarna i urvalet kommer 15 personer från Billströmska, 12 deltagare från Trollhättan och elva deltagare från Fristad. Totalt har 206 personer deltagit i projektet, relativt jämt fördelade mellan de medverkande folkhögskolorna.

Urvalet bedöms av projektledningen inte vara helt representativt relativt det totala antalet personer som deltagit i projektet. Se närmare redovisningen i bilagan. Alla resultat och slutsatser i denna utvärdering gäller således i första hand kopplat till deltagarna i urvalet.

Genomförandet av uppdraget har i övrigt följt arbetsgången enligt vår metod Nyttosam. Detta innebär bl. a att *föreläget* avser deltagarnas situation avseende försörjning och konsumtion av vård och omsorg under en period av *12 månader* innan de påbörjat projektet, medan *efterläget* avser samma variabler under en period av *12 månader* efter att deltagarna avslutat projektet. Resultatet per deltagare i urvalet, i form av nytta eller intäkter, kan därefter beräknas och ställas mot kostnaden för deltagande i projektet. Resultatredovisningen på medellång sikt, fem år, bygger på en prognos där vi utgår från att utfallet efter ett år kvarstår oförändrat under ytterligare fyra år.

NyttoSam

payoffs metod för utvärdering

För att klara av att bygga upp matematiska modeller och formler som ligger till grund för våra ekonomiska beräkningar har ett antal antaganden och avgränsningar, baserade på etablerad nationalekonomisk teoribildning, gjorts. Utan dessa avgränsningar blir sambanden allt för komplexa att beräkna och tolka. Läs vidare i bilaga 2, i vilken några av de vanligaste nyckeltalen kopplade till NyttoSam också förklaras.

Rapportens struktur

Klassificering, potential och redovisning av olika nyckeltal

Rapporten är upplagd så att den inledningsvis efter sammanfattningen redogör för projektets klassificering, baserad på ett av payoff framtaget klassificeringssystem och en databas som bygger på tidigare genomförda utvärderingar. Därefter kommer ett avsnitt som redovisar den ekonomiska analysen. Där beskrivs projektets samhällsekonomiska potential. Sedan redovisas de intäkter som skapats utifrån deltagarnas medverkan i insatsen. I nästa steg redovisas de samhällsekonomiska kostnader projektet haft för deltagarnas medverkan. Slutligen redovisas lönsamheten i form av såväl payoff-tid som en kostnads-/intäktskalkyl på kort och medellång sikt.

Resultaten redovisas dels för samhället som helhet men även för övriga aktörer/aktörer som ingår i samhället; kommunerna, landsting/region, staten samt individer/na/hushållen och försäkringsgivarna. För staten sker en särredovisning för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och övrigt inom den statliga sektorn, "övrig stat". Resultatet för aktören Försäkringsgivarna avser de sociala avgifter som betalas in till olika försäkringsbolag genom att deltagarna erhåller en anställning.

För kommunen och landstinget/regionen redovisas även intäkterna på kort och medellång sikt uppdelat i finansiella (bistånd och skatter) och reala (handläggning, utredning m.m.) effekter.

Känslighets- och socioekonomisk analys

Med hjälp av tre olika känslighetsanalyser redovisas först hur lönsamheten påverkas om vi antar att det föreligger extern påverkan (t ex konjunktur, undanträngning etc.). Vidare visas hur resultatet påverkas om extremvärdena, dvs. det bästa och det sämsta individuella resultatet, exkluderas vid analysen. Slutligen genomför vi en känslighetsanalys där avskrivningen bygger på den faktiska projekttiden, tre år.

I den sista delen i rapporten sammanfattas och analyseras resultatet. I denna del finns även en socioekonomisk analys/diskussion som tillsammans med den lärande utvärderingen kan utgöra en bra grund för att bl.a. diskutera projektets resultat vad gäller metoder, samverkan och utveckling av de reguljära verksamheterna.

I bilagor finns tabeller med detaljerad information för de olika nyckeltalen och slutligen en kort presentation av NyttoSam.

Projektets klassificering

payoff har tagit fram ett system för klassificering av olika samverkansprojekt/verksamheter. Det innebär att likvärdiga projekt/verksamheter klassas in i ett antal separata kategorier. Syftet med klassificeringen är att;

1. skapa krav på tydligare målsättning för verksamheten/projektet
2. möjliggöra jämförelser mellan likvärdiga verksamheter - hur bra är resultatet av aktuellt projekt/vår verksamhet jämfört med likartade insatser?
3. underlätta lärandet av vilka åtgärder som leder till effektivitet och bra lönsamhet och, som i sin tur, möjliggör att vi kan satsa på bra åtgärder för kommande projekt/verksamheter och underlättar en eventuell implementering

Enligt det system för klassificering som payoff tagit fram tillhör Arbete för det goda livet klass T8. Kriterierna för att tillhöra klass T8 är följande;

Steg 1. Projektet är utvärderat med vår standardmetod (efterläge jämförs med föreläge). Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 2. Projektets mål är primärt att få in deltagarna i arbetslivet. Detta kriterium har uppfyllts.

Steg 3. Utanförskapet är relativt omfattande för deltagarna. Projektet har en potential per deltagare i föreläget på 612 000 kr. Detta innebär låg produktion och viss resursförbrukning i föreläget.

Steg 4. Resurserna i projektet är relativt stora. Projektet har kostat 58 600 kr per deltagare.

Majoriteten av de projekt vi utvärderat tillhör klass T8.

Ekonomisk analys

Den ekonomiska analysen är uppdelad i sex delar;

- Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad
- Intäkter på kort och medellång sikt,
- Kostnader för vidtagna åtgärder samt
- Lönsamhet på kort och medellång sikt inklusive payoff – tid
- Känslighetsanalyser
- Jämförelser med likartade projekt/verksamheter,

Den ekonomiska analysen är även sammanfattad i ett antal diagram som delvis redovisas i detta avsnitt och delvis i bilagor.

Samhällsekonomisk potential och verkningsgrad

I tabell 1 nedan framgår projektets samhällsekonomiska potential. Med det avses vilket samhällsekonomiskt värde som på kort sikt - 12 månader - maximalt kan uppnås när insatsen startade, kopplat till den population som ingår i utvärderingen.

Potentialen kan även uttryckas som att den speglar deltagarnas sammanlagda samhällsekonomiska kostnad när de påbörjade sitt deltagande i verksamheten.

Ett fullständigt lyckat resultat innebär en verkningsgrad på 100 procent, dvs. att hela den i föreläget tillgängliga potentialen kunnat utnyttjas i efterläget genom projektets drivande.

Begreppsförklaring, tabell 1

Med "tillgänglig potential i föreläge" avses den potential som fanns att tillgå då deltagarna kom in i insatsen. Potentialen är fastställd till det samhällsekonomiska värde som motsvaras av skillnaden mellan ett heltidsarbete med en årlig lön på 325 800 kr³ minskat med värdet av deltagarens (eventuella) arbete vid ingång i projektet, plus den (eventuella) reala resursförbrukning i form av vård, omsorg och handläggning som är kopplad till den enskilda individen vid ingång i projektet. För en individ som står utanför arbetsmarknaden och inte överkonsumerar vård eller omsorg utgör potentialen cirka 585 000 kr på ett år. Om alla deltagare skulle ha ett produktivt arbete på heltid och inte någon skulle vara i behov av stödresurser vore potentialen noll.

Högsta potential på individnivå i Arbete för det goda livet var ca 1,5 milj. kr. Detta är kopplat till en individ som i föreläget inte arbetade och som var i behov av omfattande offentliga resurser. Lägsta potential på individnivå var 494 000 kr. Den totala potentialen på ett års basis utgjorde 23,2 milj. kr vid projektets start för populationen, motsvarande 612 000 kr per deltagare.

³ Anledningen till att vi valt 27 150 kr som "referenslön" är att när payoff startade sin verksamhet år 2007 var genomsnittslönen för heltidsarbete i Sverige 27 150 kr i månaden. Trots att genomsnittslönen stigit sedan dess har vi valt att (tillsvidare) behålla denna referenslön för att underlätta jämförelsen mellan olika projekts resultat.

Tabell 1. Sammanställningen visar projektets samhällsekonomiska potential i före- och efterläge samt projektets verkningsgrad.

	Kort sikt
Tillgänglig potential i föreläge, varav	23 249 152 kr
produktion	21 316 875 kr
vård, omsorg och handläggning	1 932 277 kr
Faktisk produktion i föreläge	1 %
Faktisk produktion i efterläge	7 %
Utnyttjad potential, varav	2 443 166 kr
produktion	1 415 703 kr
vård, omsorg och handläggning	1 027 463 kr
Verkningsgrad, varav	11 %
produktion	7 %
vård, omsorg och handläggning	53 %
Kostnad per verkningsgrad	5 573 kr
Kvarvarande potential i efterläge	20 805 986 kr

Genom att några deltagare kommer in i arbete i kombination med minskat vård- och omsorgsbehov frigörs en del av den ursprungliga, tillgängliga potentialen. Den dag alla kommit in i heltidsarbete utan subventioner och inte konsumerar någon vård och omsorg har all potential frigjorts. Det innebär att minskad potential ska tolkas som att projektet har gått i positiv riktning. I detta fall har potentialen minskat ("utnyttjad potential") med drygt 2,4 milj. kr, vilket motsvarar en verkningsgrad på elva procent. Utslaget per deltagare motsvarar den minskade kostnaden 64 000 kr och den kvarvarande potentialen cirka 548 000.

Beräknar vi den långsiktiga potentialen utifrån ett sannolikt perspektiv baserat på antagandet att deltagande individer behåller den status avseende arbete och vårdkonsumtion de har när de lämnar projektet under halva tiden fram till förväntad pensionsålder är potentialen för hela populationen 308 milj. kr.

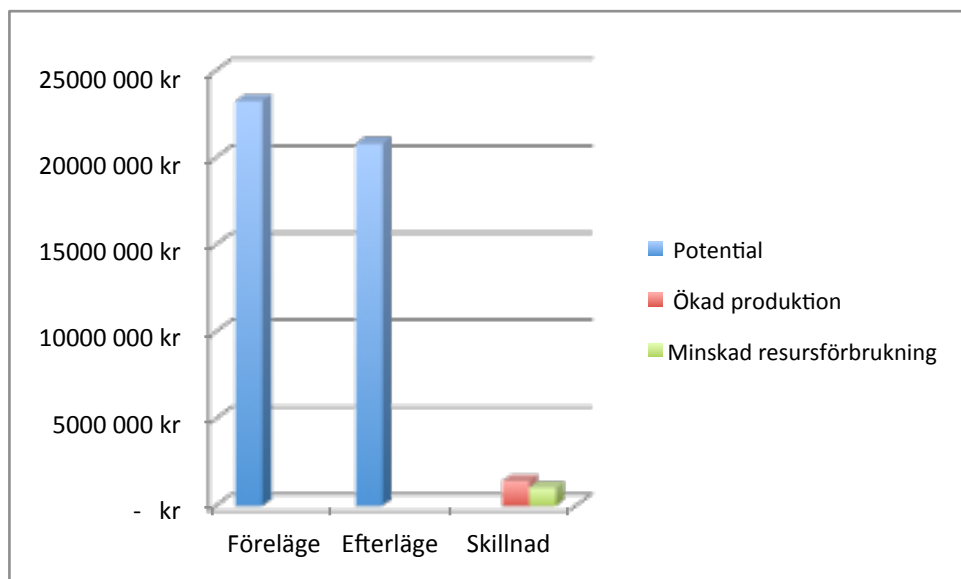
Utslaget per deltagare motsvarar det 8,1 milj. kr. Även om detta belopp till stor del är hypotetiskt visar de på vilka enorm potential som det ligger i ett reducerat utanförskap!

Potentialens fördelning på produktion och real resursförbrukning

En fördjupad analys som åskådliggör projektets resultat mer i detalj är att beskriva hur deltagarnas potential har utnyttjats dels genom förändrad produktion, dels genom förändrat behov av vård, omsorg och handläggning i efterläget jämfört med föreläget.

De blå staplarna i figur 1 beskriver dels tillgänglig potential i föreläget, dels kvarvarande potential i efterläget. Att stapeln i efterläget är kortare beror på att viss pot-

ential (2,4 milj. kr) frigjorts främst genom att flera av deltagarna kommit i arbete i kombination med att de minskat sitt behov av offentliga resurser såsom sjukvård, omsorg och handläggning i efterläget jämfört med föreläget.

Figur 1. Projektets potential i före- respektive efterläge. Den ökade produktionen (röd stapel till höger) inklusive den minskade reala resursförbrukningen (gulgrön stapel till höger) motsvarar en verkningsgrad på kort sikt på elva procent.

Den totala potentialen i föreläget (23,2 milj. kr) var fördelad på möjligt produktionsutrymme (21,3 milj. kr) och möjlig minskad förbrukning av reala resurser (1,9 milj. kr).

Genom ökad produktion och minskat behov av olika resurser har den totala potentialen minskat med elva procent vilket åskådliggörs av skillnaden mellan de blå staplarna i figuren ovan. I kronor motsvaras det av 2,4 milj. kr, fördelat på 1,4 milj. kr på ökad produktion och 1 milj. kr på minskat behov av vård, omsorg och handläggning. Detta resultat åskådliggörs av de båda staplarna till höger över rubriken "Skillnad".

Intäkter

I tabell 2 nedan redovisas en sammanställning över de intäkter Arbete för det goda livet genererat på kort sikt (ett år) för samhället som helhet samt uppdelat på kommunen, region och stat.

I tabell 3 följer en motsvarande redovisning för statens olika sektorer samt för individen/hushållet och försäkringsgivarna. De prognostiserade intäkterna på medellång sikt, fem år, redovisas för samhället som helhet samt för vissa sektorer i samhället; kommunerna, region och stat.

Inom den statliga sektorn särredovisas intäkter på medellång sikt även för Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Anledningen till att intäkterna på medellång sikt inte redovisas för övrig stat, individ/hushåll och försäkringsgivarna är att dessa uppgifter inte är så relevanta i sammanhanget. Förutom dessa uppgifter redovisas även spannen i utfallen, dvs. maximi- och minimivärden på intäkterna för de olika sek-

torerna på individnivå, såväl på kort som på medellång sikt. Likaså redovisar vi medelvärden på de kortsiktiga intäkterna.

Tabell 2. Intäkter på kort och medellång sikt för samhället som helhet samt för den offentliga sektorn.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medellång sikt, fem år
Samhället som helhet	2 443 166 kr	907 155 kr	-280 475 kr	12 215 829 kr
Kommunen	1 120 259 kr	147 474 kr	-213 983 kr	5 601 295 kr
Regionen	209 316 kr	73 187 kr	-79 042 kr	1 046 580 kr
Staten	330 920 kr	654 483 kr	-259 417 kr	1 654 602 kr

I tabell 2 beräknas den samhällsekonomiska intäkten, baserad på populationens ökade produktion och minskade resursförbrukning, på kort sikt (ett år) vara drygt 2,4 milj. kr. På medellång sikt (fem år) beräknas intäkten till 12,2 milj. kr. Intäkten per deltagare på kort sikt motsvarar 64 000 kr. Fördelat på kvinnor och män är intäkten 47 300 kr och 87 700 kr.

Såväl kommunen, regionen och staten har ökade intäkter. Orsaken till kommunernas ökade intäkter är framför allt kopplat till många av deltagarnas minskade behov av försörjningsstöd i efterläget. Regionens intäkter har främst ökat genom ökade skatteintäkter och till viss del för minskade kostnader för sjukvård. Statens minskade kostnader är främst en konsekvens av att Försäkringskassans kostnader minskat i efterläget och ökade skatteintäkter. De ökade kostnaderna för Arbetsförmedlingen är helt nödvändiga och en förutsättning för att denna typ av arbetslivsinriktat projekt skall lyckas.

Deltagarnas ökade inkomster på 596 000 kr motsvarar ett medelvärde på 15 700 kr per deltagare och år. 21 av de 38 deltagarna som ingår i utvärderingen har ökade inkomster i efterläget. Högsta värdet på individnivå är 211 000 kr och minsta värdet är -178 000 kr. Kvinnorna har i genomsnitt minskat sina inkomster med -3 700 kr per år medan männen ökat sina inkomster med 32 000 kr i genomsnitt per år. Kvinnornas minskade inkomster beror i första hand på att dessa i större utsträckning än männen börjat studera med studiemedel som huvudsaklig försörjning efter avslutat projekt.

Tabell 3. Intäkter på kort och medellång sikt för statens olika sektorer samt övriga sektorer i samhället.

	Kort sikt, ett år	maxvärde på individnivå	minvärde på individnivå	Medellång sikt, fem år
Arbetsförmedlingen	-1 810 832 kr	31 952 kr	-340 221 kr	-9 054 159 kr
Försäkringskassan	713 060 kr	143 208 kr	-131 613 kr	3 565 301 kr
Övrig stat	1 428 692 kr	962 372 kr	-50 354 kr	7 143 460 kr

Individerna/hushållen	595 711 kr	210 757 kr	-177 675 kr	2 978 557 kr
Försäkringsgivarna	186 959 kr	33 424 kr	-6 903 kr	934 795 kr

Kostnader

Åtgärdskostnaden för de 38 deltagarna i urvalet har varit 2,2 milj. kr inklusive och 1,8 milj. kr exklusive indirekta skatter. Utslaget per deltagare motsvarar det en kostnad på 58 600 kr respektive 46 900 kr. Av den totala kostnaden står staten för 61 procent, kommunerna 33 procent och regionen för 6 procent vardera. Sammanställningen finns redovisad i tabell 4.

Tabell 4. Kostnader för projektets genomförande för samhället som helhet samt för berörda aktörer.

	Totalt	Per deltagare
Samhället som helhet (inklusive mervärdesskatt)	2 225 415 kr	58 564 kr
Kommunen	587 510 kr	15 461 kr
Landstinget	106 820 kr	2 811 kr
Staten/EU	1 086 002 kr	28 579 kr
Staten totalt (inkl. moms)	1 531 085 kr	40 292 kr

Resultat/lönsamhet

I tabell 5 nedan redovisas en sammanställning över projektets resultat/lönsamhet för samhället som helhet och för kommunen, regionen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt för staten totalt. Lönsamheten redovisas såväl ur ett kortsiktigt som ett medellångt perspektiv. Dessutom redovisas, där det är relevant, payoff-tiden, vilken anger efter hur lång tid åtgärdskostnaden är "betald" i form av ökade intäkter och/eller minskade kostnader. Observera att alla beräkningar bygger på de 38 deltagarna i urvalet.

Samhället som helhet

Lönsamheten för samhället är på kort sikt, ett år, 218 000 kr medan den medellånga prognosen, fem år, pekar på en positiv lönsamhet på 10 milj. kr. Detta motsvarar en lönsamhet per deltagare på 263 000 kr. Återbetalningstiden är elva månader.

Kommunerna

För kommunerna har projektet varit lönsamt både på kort och medellång sikt, 533 000 kr respektive 5 milj.kr. Återbetalningstiden är sju månader.

Regionen

Regionen uppvisar en positiv lönsamhet på 102 000 kr på kort sikt och 940 000 kr på medellång sikt med en återbetalningstid på sju månader.

Tabell 5. Lönsamhet på kort och medellång sikt samt payoff-tid för samhället som helhet samt för olika sektorer i samhället.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medellång sikt, fem år	Medelvärde, kort sikt	Payoff-tid månader
Samhället	217 751 kr	848 591 kr	-339 038 kr	9 990 414 kr	5 730 kr	11
Kommunerna	532 749 kr	132 014 kr	-229 443 kr	5 013 785 kr	14 020 kr	7
Regionen	102 496 kr	70 376 kr	-81 853 kr	939 760 kr	2 697 kr	7
Staten totalt, varav	-1 200 165 kr	614 192 kr	-299 708 kr	123 516 kr	-31 583 kr	56
Arbetsförmedlingen	-1 810 832 kr	31 952 kr	-340 221 kr	-9 054 159 kr	-47 653 kr	i.v. ⁴
Försäkringskassan	713 060 kr	143 208 kr	-131 613 kr	3 565 301 kr	18 765 kr	i.v.
Övrig stat	-102 393 kr	922 080 kr	-90 645 kr	6 698 377 kr	-2 695 kr	
Individerna/hushållen	595 711 kr			2 978 557 kr	15 677 kr	
Försäkringsgivarna	186 959 kr			934 795 kr	4 920 kr	

Arbetsförmedlingen

Lönsamheten är negativ på kort sikt -1,8 milj. kr.

Försäkringskassan

Lönsamheten är positiv för Försäkringskassan på kort sikt, 713 000 kr. På medellång sikt är prognosen 3,6 milj. kr.

Staten totalt

Staten totalt, dvs. Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen plus övriga effekter som påverkar staten, har en negativ lönsamhet på -1,2 milj. kr på kort sikt och positiv på medellång sikt, 124 000 kr. Återbetalningstiden för staten är 56 månader.

⁴ i.v. betyder att återbetalningstid saknas då aktören ej är medfinansiär alternativt har negativa intäkter efter ett år.

Känslighetsanalyser

Genom att genomföra tre olika typer av känslighetsanalyser kan vi studera hur lönsamheten påverkas om någon eller några av förutsättningarna för utvärderingen ändras i olika avseenden.

Den första känslighetsanalysen syftar till att analysera hur det uppnådda resultatet påverkas om vi antar att andra faktorer, än de inom projektet vidtagna, påverkat utfallet. Exempel på sådana "exogena variabler" kan vara konjunkturer, händelser i individens privata liv, kortsiktiga undanträngningseffekter etc.

Den andra analysen visar hur lönsamheten påverkas om åtgärdskostnaden avskrivs på tio år, medan den tredje visar hur lönsamheten påverkas om åtgärdskostnaden avskrivs under den faktiska projekttiden.

Känslighetsanalys 1, påverkan av yttre faktorer

Om vi antar att en fjärdedel av intäkten uppstått utan koppling till deltagarna medverkat i projekt Arbete för det goda livet, hur påverkas i så fall lönsamheten för samhället? Beräkningen genomförs genom att vi reducerar intäkten med 25 procent medan den totala kostnaden bevaras. Den totala intäkten för samhället reduceras då till 1,8 milj. kr medan kostnaden är 2,2 milj. kr. Resultatet av detta blir att lönsamheten är cirka -393 000 kr, motsvarande -10 300 kr per deltagare (jämfört med 217 000 kr respektive 5 700 kr utan den 25 procentiga reduktionen i intäkt). Återbetalningstiden ökar med fyra månader till 15 månader.

Känslighetsanalys 2, resultatets stabilitet

En alternativ känslighetsanalys vid en urvalsstudie baseras på att vi exkluderar extremvärden (i detta fall det enskilt högsta och det enskilt lägsta) från de ekonomiska beräkningarna. På så sätt kan vi undvika att några enskilda extrema värden som kommit med i urvalet snedvrider resultatet på ett icke representativt sätt.

Exkluderas dessa extremvärden sjunker intäkten från totalt 2,4 milj. kr till 1,8 milj. kr. Lönsamheten per deltagare minskar då från 5 700 kr till -10 800 kr på ett års sikt. Återbetalningstiden ökar även här med fyra månader till 15 månader.

Känslighetsanalys 3, åtgärdskostnaden avskrivs på tre år

En ytterligare känslighetsanalys kan genomföras genom att projektets kostnad "avskrivs" på tre år. Kostnaden per år blir då $2,2/3 = 741\,800$ kr vilket ger en kortsiktig positiv lönsamhet på cirka 1,7 milj. kr, som motsvarar 44 800 kr per deltagare. Utan avskrivning är lönsamheten på kort sikt 218 000 kr och per deltagare 5 700 kr.

Jämförelser med likartade projekt

Den klassificering av våra utvärderingar som payoff tillämpar möjliggör en relevantare jämförelse mellan likvärdiga projekt och verksamheter, dvs. verksamheter som har liknande förutsättningar. Arbete för det goda livet tillhör som vi beskrivit tidigare klass T8. Det innebär att vi utvärderat verksamheten med vår standardmetod, 12 månader före och efter deltagandet, att målet är att få in deltagarna i arbetslivet, att utanförskapet är relativt omfattande och att resurserna i verksamheten är relativt stora.

Nyckeltalen – avvikelser från medelvärde

En metod att redovisa de viktigaste nyckeltalen utifrån vår utvärdering av projekt Arbete för det goda livet är att skapa ett s.k. polärt diagram där genomsnittet för nyckeltalen i aktuell klass erhåller värdet 100, se diagram 1. Avvikelse från det faktiska utfallet i utvärderingen för projekt Arbete för det goda livet redovisas därefter procentuellt.

Avvikelse är beräknade på följande sätt:

Potential; $11\,000/601\,000 = 2$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet (värdet för Arbete för det goda livet) 102. Potentialen är således 2 procent högre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

Åtgärdskostnad; $8\,800/49\,800 = 18$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 118. Åtgärdskostnaden är således 18 procent högre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

Lönsamhet på kort sikt; $-31\,000/36\,700 = -84$ procent. Lönsamhet på kort sikt är således 84 procent lägre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

Lönsamhet på medellång sikt; $-119\,700/382\,600 = -31$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 69. Lönsamhet på medellång sikt är således 31 procent lägre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

Återbetalningstid; $2/9 = 22$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 122. Återbetalningstiden är således 22 procent längre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

Verkningsgrad; $-3/14 = -21$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 79. Verkningsgraden är således 21 procent lägre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

Kostnad per verkningsgrad; $868/4\,700 = 16$ procent. Medelvärdet motsvarar 100 och utfallet 116. Kostnaden per verkningsgrad är således 16 procent högre i Arbete för det goda livet jämfört med medelvärdet i klassen.

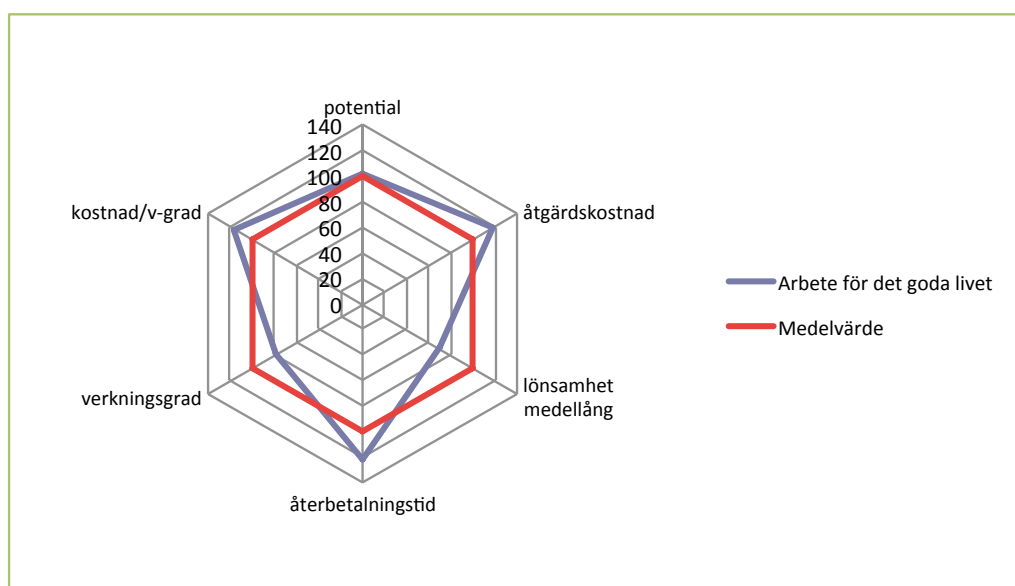
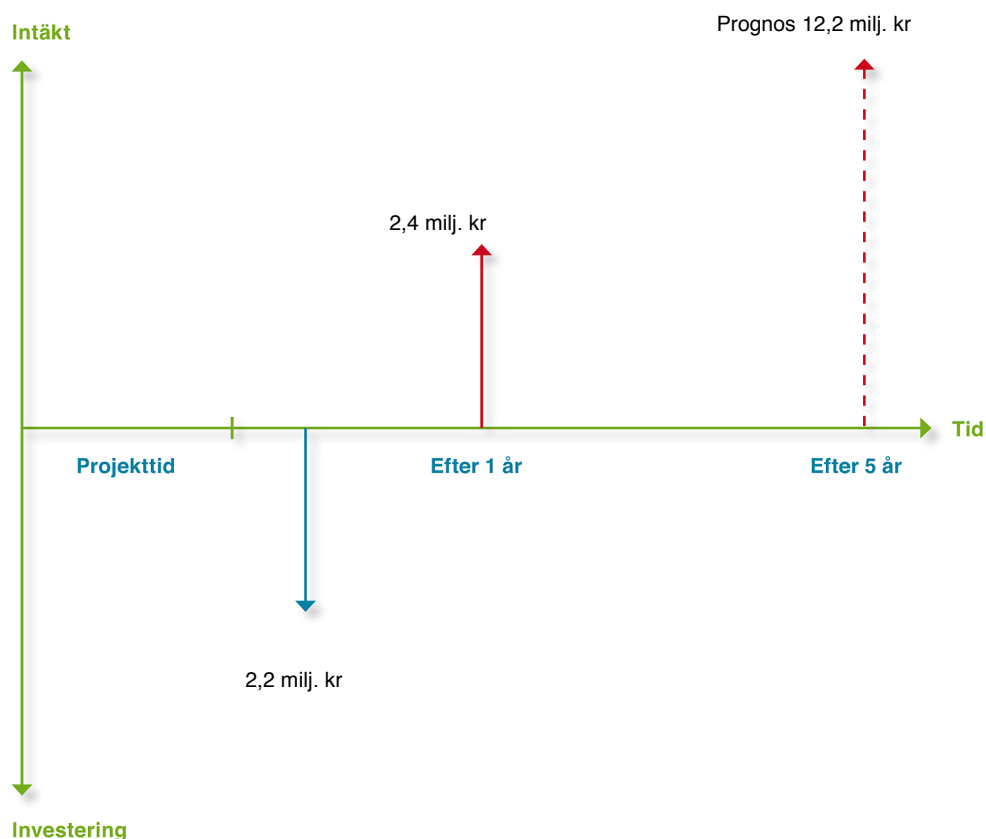

Diagram 1. Nyckeltalens utfall relativt medelvärdet inom klassen gäller även för åtgärds-kostnaden som ligger något över genomsnittet. Lönsamheten på medellång sikt är lägre än genomsnittet vilket även gäller återbetalningstiden.

Sammanfattning av den ekonomiska analysen

I figur 3 nedan sammanfattar vi resultatet av den samhällsekonomiska analysen för de 38 deltagare som ingår i utvärderingen. Den gröna nedåtriktade pilen illustrerar åtgärdskostnaden medan de röda uppåtriktade pilarna illustrerar intäkter på kort och medellång sikt.

Figur 3. Figur som illustrerar projektets åtgärdskostnad samt de intäkter som projektet genererat på kort respektive medellång sikt (det senare är en prognos).

Sammanfattning, analys och diskussion

Utgångspunkter för denna rapport

De 38 deltagarna som ingår i urvalet för denna samhällsekonomiska utvärdering har samtliga genomgått den insats som genomförts vid de tre medverkande folkhögskolorna. Denna utvärderings ekonomiska resultat utgår i första hand från deltagarna i urvalet. Eftersom vi anser att urvalet inte är helt representativt, se bilagan i vilket projektet redovisats, gäller våra analyser och kommentarer avseende det ekonomiska resultatet i första hand urvalet.

Denna utvärdering bör läsas parallellt med den rapport som tagits fram av Contextio och som utgår från den lärande utvärdering som de genomfört. Rapporterna tillsammans ger en bättre helhet av projektets resultat och effekter relativt dess syfte och mål. Tanken är att projektets lärande, implementering och spridning därmed skall kunna underlättas.

För att få en kompletterande bild av det ekonomiska resultatet per folkhögskola har separata beräkningar gjorts nedan baserat på respektive deltagare från dessa skolor. Eftersom det är ännu mer komplext att bedöma om detta urval är representativt kommer denna rapport inte att kommentera utfallet ytterligare i denna del. Det är upp till projektägaren att använda underlaget för fortsatta analyser och diskussioner.

Tabell 6. Nyckeltal för den samhällsekonomiska utvärderingen beräknade för de 38 deltagarna totalt samt uppdelat på de tre projektorterna. Intäkterna avser genomsnitt per deltagare.

Nyckeltal	Alla (38 deltagare)	Borås (11 deltagare)	Tjörn/Orust (15 deltagare)	Trollhättan (12 deltagare)
Verkningsgrad	11 %	9 %	13 %	9 %
Samhället payoff-tid	11 månader	14 månader	9 månader	14 månader
Samhället intäkter efter ett och fem år	64 300/ 321 500kr	51 600/ 258 200 kr	84 000/ 420 200 kr	51 200/ 256 000 kr
Kommunen intäkter efter ett år	29 500 kr	38 000 kr	20 600 kr	32 800 kr
Regionen intäkter efter ett år	5 500 kr	2 000 kr	12 000 kr	630 kr
Arbetsförmedlingen intäkter efter ett år	-47 600 kr	-4 000 kr	-106 300 kr	-14 400 kr
Försäkringskassan intäkter efter ett år	18 800 kr	12 600 kr	38 300 kr	29 kr

Förändring i deltagarnas disponibla inkomst efter ett år	15 700 kr	380 kr	26 200 kr	16 600 kr
--	-----------	--------	-----------	-----------

Arbete för det goda livet`s resultat relativt de ekonomiska nyckeltalen

Kostnaden för utanförskapet för deltagarna i Arbete för det goda livet är i genomsnitt närmare 612 000 kr. Dessa kostnader baseras på utebliven produktion och deltagarnas individuella behov av vård, omsorg och handläggning för uppehållet året före de startade i projektet. Huvuddelen av kostnaden drygt 561 000 kronor baseras på att deltagarna inte är produktiva i någon form av arbete. Resterande kostnader baseras på deltagarnas behov/förbrukning av olika reala insatser, vård och handläggning.

Samhället som helhet har intäkter motsvarande 2,4 milj. kr efter ett år baserat på de 38 deltagarna som ingår i utvärderingen. Lönsamheten är efter ett år 218 000 kr efter avdrag för projektkostnaden på 2,2 milj. kr. Om inte deltagarnas situation förändras är den årliga intäkten därefter 2,4 milj. kr. Återbetalningstiden för samhället är elva månader. Om vi istället antar att projektets kostnader skrivs av under den reella projekt-tiden, tre år, är projektet lönsamt redan efter första året, cirka 1,7 milj. kr.

Kostnaden för utanförskapet har genom projektet *minskat* med 65 000 kr i genomsnitt per deltagare. Det är positivt men innebär också att den *fortsatta* genomsnittliga kostnaden för utanförskapet är 547 000 kr per deltagare. En anledning till att inte kostnaderna för utanförskapet minskat mer är att deltagarna i dagsläget stått långt från arbetsmarknaden och att flertalet har ett omfattande behov av insatser. Denna typ av insats för en målgrupp med olika funktionshinder kan också leda till att behov av insatser, som inte tidigare uppmärksammats, sätts in under projektet och även kvarstår därefter. Detta påverkar givetvis det ekonomiska utfallet negativt på kort sikt i första hand. Det är dock viktigt att konstatera att huvuddelen av den ekonomiska nyttan går att härleda till att deltagarnas produktivitet ökat.

Ett fortsatt stöd för målgruppen som leder till minskad resursförbrukning, ökad produktivitet eller att fler av deltagarna kommer i ett arbete är alltså nödvändigt och påverkar också resultatet i framtiden både för samhället och på aktörsnivå. Hur detta utvecklas bör följas upp ytterligare av projektets samverkanspartner efter avslutat projekt.

För den andel deltagare i Arbete för det goda livet som avslutat projektet med att inte ha närmat sig arbetsmarknaden eller fått ett arbete eller börjat studera, bör projektet ha inneburit att deltagaren kommit till rätt instans och fått ett stöd som de tidigare inte kunnat få av aktörerna var för sig. Fortsatta insatser kan i första hand ge en bättre livssituation, men på sikt också öka möjligheterna till en rehabilitering. Sannolikt kan också ytterligare kostnader undvikas för individerna genom att deltagaren utretts klart, erhållit rätt och varaktig ersättning, eventuell sysselsättning eller fått ta del av åtgärder som annars inte skulle varit aktuella.

För *kommunerna* har projektet redan efter ett år inneburit minskade kostnader motsvarande 1,1 milj. kr baserat på deltagarna i urvalet. Bakom detta ligger främst mins-

kade kostnader för försörjningsstödet och ökade skatteintäkter. Återbetalningstiden för kommunen är sju månader.

Regionen har minskat de kostnader för vårdinsatser och ökade skatteintäkter, totalt 209 000 kr efter ett år. Återbetalningstiden är sju månader för regionen. Resultatet för regionen bör dock tas med "en nypa salt" därför att det varit svårt att få in kompletta uppgifter kring deltagarnas vårdkonsumtion före och efter projektdeltagandet. Sannolikt innebär det att samhällsnyttan av projektet skulle varit något större, vilket också skulle ökat regionens intäkter.

Staten har efter ett år fått ökade skatteintäkter med 1,4 milj. kr. Detta är främst kopplat till att några av deltagarna kommit in i arbete vilket genererat sociala avgifter och indirekta skatter.

Försäkringskassan har genom att flera av deltagarna fått minskade ersättningar sänkt sina kostnader med 713 000 kr efter ett år. Flera av deltagarna har genom "stegför-flyttning" närmat sig arbetsmarknaden, vilket leder till lägre kostnader för utbetalningarna.

Arbetsförmedlingen har ökat sina kostnader med -1,8 milj. kr efter ett år. Detta är ett tecken på att Arbetsförmedlingen haft en aktiv roll i projektet både vad gäller insatser och i ett nästa steg lönesubventioner för att få deltagarna i ett arbete.

Deltagarna i urvalet har efter projektet en ökad inkomst med 15 700 kr per deltagare och år. Detta är en viktig del av projektets effekter för målgruppen och som inte alltid kommer fram. Genom att deltagarna får en bättre ekonomi bör deras möjligheter till en bättre livskvalitet öka åtminstone på sikt. I denna del bör projektet särskilt följa upp skillnaderna i inkomster mellan manliga och kvinnliga projektdeltagare.

Arbete för det goda livet relativt jämförbara projekt

För att vi fullt ut ska kunna uttala oss om huruvida projekt varit framgångsrikt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv krävs antingen att det förväntade resultatet för ett antal nyckeltal (t.ex. återbetalningstid) varit preciserade, alternativt att målet varit definierat i monetära termer (t.ex. lönsamhet per deltagare eller minskat försörjningsstöd per deltagare).

Detta projekt och de projekt som vi tidigare utvärderat saknar som regel denna typ av mål eftersom det inte ställs krav från finansiärerna om vad som projektet skall uppnå ut t ex ur ett lönsamhetsperspektiv.

Inom payoff har vi därför utvecklat ett eget klassificeringssystem av projekten i olika "klasser", som sedan gör att vi kan jämföra projektens ekonomiska nyckeltal relativt andra projekt i vår databas, se avsnittet Nyckeltalen - avvikelse från medelvärdet.

Projekt Arbete för livet relativt liknande projekt har en något lägre verkningsgrad, ett mått på hur mycket kostnaderna för deltagarnas utanförskap minskat genom insatsen. Genom att projektet också har något högre åtgärds-kostnader ligger lönsamheten efter ett och fem år också något lägre. Även om jämförelsen inte är helt rättvisande är det ändå en indikation på att projektet skapat ekonomisk nytta på kort sikt och med stor potential till fortsatt nytta på sikt om deltagarnas situation fortsätter att utvecklas

positivt. Tilläggas bör också att deltagarnas förbrukning av vård och insatser från regionen har varit svår att få fram, vilket ökar sannolikheten för att den ekonomiska nyttan av projektet är större både för samhället och för regionen.

En känslighetsanalys prövar resultatet

En brist i denna typ av utvärdering är att det saknas en kontrollgrupp. Med hjälp av en sådan skulle slutsatserna om resultat och kausalitet vara robustare. Anledningen till att kontrollgrupp ändå saknas är att det i praktiken är mycket svårt att skapa en tillräckligt bra sådan inom rimliga kostnadsramar och med hänsyn till etiska och moraliska överväganden. En känslighetsanalys visar på om utfallet av de ekonomiska utfallet är hållbart på samhällsnivå och är ett sätt att se hur resultatet påverkas t ex av andra faktorer.

En metod att erhålla en form av kontrollgrupp är att genomföra alternativscenarior, s.k. kontrafaktiska studier, där man jämför det faktiska utfallet med ett sannolikt utfall på individnivå som baseras på att inga åtgärder (utom de konventionella) hade vidtagits mot individen. Några alternativscenarior har inte gjorts i denna utvärdering, men kan i de fortsatta diskussionerna om projektets resultat vara intressant att redovisa. I ett alternativscenario görs antaganden om vad som skulle hända om *inte* deltagarna varit med i projektet.

Genom att analysera hur projektets resultat förändras om vi antar att deltagarnas förändrade situation även till viss del beror på faktorer och händelser utanför projekts ram, kan vi få en uppfattning om projektet fortfarande är lönsamt. Om vi reducerar 25 procent av intäkten, men bibehåller den totala kostnaden har projektet -393 000 kr i intäkter efter ett år jämfört med 217 000 kr utan reduktionen. Projektet är då lönsamt efter 15 månader istället för efter 11 månader.

Om vi istället skriver av projektkostnaderna under den faktiska projekttiden är projektet lönsamt redan efter ett år, cirka 1,7 milj. kr relativt 217 000 kr om hela projektkostnaden skrivs av efter ett år. Vi anser att en avskrivning av projektkostnaden under tre år ger en betydligt mer rättvisande bild av projektets ekonomiska utfall.

Projekt Arbete för det goda livet – och sedan?

Ett arbetslivsinriktat projekt som innebär att deltagarna på kort sikt kommer i studier och/eller arbete ger som tidigare framkommit i denna rapport lägre kostnader och ökade intäkter för samhället. Konkret innebär det med vårt ”ekonomispråk” att verkningssgraden av projektet ökar och kostnaderna för utanförskapet minskar.

Det som dock är en svaghet i denna typ av utvärderingar är att vi inte vet hur hållbart resultatet är på längre sikt. Vi ser gärna att projektparterna och projektägarna bestämmer sig för att göra ytterligare uppföljningar om hur deltagarnas situation utvecklas några år framåt i tiden. För deltagare som genom projektet börjat studera och efter att dessa avslutats får ett arbete, med eller utan subvention, innebär den ökade produktiviteten en betydande samhällsnytta. En person som kommit i arbete har också, i de flesta fall, inte längre behov av vård och omsorg, vilket gör att samhällsnyttan ökar ytterligare.

För de unga vuxna som genom projekt Arbete för det goda livet kommit vidare till studier och fullföljer dessa kan det innebära stora vinster för samhället. Om den unge har försörjningsstöd och en del sjukvård innan deltagandet i projektet kan det innebära en rejäl besparing både för kommunen och regionen. Nyttan för regionen är att de har möjligheter till att använda resurserna effektivare, t ex korta köer. Samhällsnyttan genereras oftast redan när personen börjar studera men ökar betydligt när den unge kommer i ett arbete. Konkret kan det handla om cirka 20 000 kr – 30 000 kr per år för en studerande och upp till 450 000 kr per år för en person som arbetar med en månadslön på cirka 20 000 kr utan subvention. Även med en subvention av lönen kan det handla om cirka 150 000 kronor per år beroende på lönestödets storlek.

Av aktörerna är det främst kommunen som är vinnare på att den unge eller givetvis även övriga deltagare i projektet kommer i studier eller ett arbete.

Se ovanstående som en illustration dels för att satsa i tid på åtgärder för att minska konsekvenserna av utanförskap, dels för att även i fortsättningen stötta deltagare i projekt som avslutats.

Vilka avtryck har projektet gett?

De samhällsekonomiska utvärderingar som vi genomför bygger på hur en insats påverkat deltagarnas livssituation vad gäller försörjning och behov av samhällets resurser. Genom att kartlägga och ta reda på de ekonomiska konsekvenserna för ett visst antal individer görs beräkningar av nyttan av projektet för samhället, aktörerna och deltagarna. Den samhällsekonomiska utvärderingen kan sägas beskriva det operativa resultatet av aktiviteterna för målgruppen

Vi inom payoff tycker att detta inte räcker för att redovisa och följa upp ett projekts eller insats nytta. Vi har sedan några år därför utvecklat ytterligare ett sätt att följa upp och diskutera projektet med stöd av vad vi kallat en socioekonomisk analys. Fokus i en sådan analys är hur projektet organiserats, styrts och genomförts. I fortsättningen kommer vi att i våra analyser mer fokusera på projektets resultat operativt och strategiska effekter. Har en insats egentligen använt samhällets resurser på ett effektivare sätt relativt om deltagarna skulle tagit del av ordinarie verksamheter?

Tanken med att redovisa och diskutera projektet ur ett effektivitetsperspektiv är att detta skall komplettera såväl den samhällsekonomiska som den lärande utvärderingen. Det är också ett sätt att ”tränga bakom” de ekonomiska nyckeltalen.

När vi inom payoff gör en analys av ett projekts effekter fokuserar den i första hand på projektets synsätt, värderingar, system och strukturer och hur olika resurser använts. I en fullständig analys följer vi då närmare upp hur projektets syfte och mål formulerats, hur projektet organiserats, styrts, samverkat, följts upp, vilka metoder och verktyg som använts, personal- och kompetens och vilka synsätt som tillämpats eller utvecklats. Ytterligare en del i denna analys är om projektet jobbat innovativt. För att analysen skall vara lärande är det också viktigt att fokusera på mervärden, framgångsfaktorer, förbättringsområden och hur projektets kan absorberas/implementeras i de ordinarie verksamheterna.

Arbete för det goda livet – vad har uppnåtts?

Eftersom projektet redan följts upp ur ett lärande perspektiv och redan redovisats av Contextio i denna del rekommenderar vi den som är intresserad att ta del av rapporten.

Från payoffs sida genomför vi definitivt ingen fullständig analys av detta projekts avtryck eller resultat och effekter. Vi tar normalt endast del av projektets egen uppfattning kring frågeställningar som finns i bilagan projektredovisning. Därför skall denna kortfattade analys ses som en utgångspunkt för ytterligare diskussioner för projektägare, finansörer, samverkanspartner, deltagare m fl intressenter i projektet. Genom att det också genomförts en lärande utvärdering av projektet bygger nedanstående kommentarer även på slutsatserna i rapporten kopplad till utvärderingen.

En deltagare i projekt Arbete för det goda livet får tillgång till en individuellt anpassad insats, som inte annars finns tillgänglig i de ordinarie verksamheterna var för sig eller i samverkan. Folkhögskolorna har kunnat erbjuda skräddarsydda insatser för en målgrupp med många gånger komplexa behov. Samtidigt har folkhögskolorna jobbat aktivt med att utveckla sitt arbetssätt, verktyg och metoder för att passa målgruppen.

Målgruppen har genom sina psykiska funktionshinder behov av att få tid på sig för att komma in i ett socialt sammanhang, känna gemenskap och meningsfullhet. Genom den kompetens och möjligheter till lyhördhet som funnits vid folkhögskolorna och hos projektpersonalen har insatserna successivt kunna leda till att en stor del av deltagarna kunnat komma vidare till ett arbete, studier eller praktik.

Projektparterna från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Västra Götalandsregionen och några kommuner i regionen har också varit nödvändiga i första hand för att rekrytera deltagare till projektet.

Samordnade insatser från flera myndigheter med olika kompetenser inom hälsa, personlig utveckling och arbete och studier underlättar för denna typ av projekt att genomföra individuellt anpassade insatser. Det är sannolikt ett betydligt bättre resursutnyttjande, som också ger kortare ledtider i handläggningen, skapar en helhetssyn och undviker att deltagarna fastnar i olika ”gråzoner” och ”stuprör” mellan samarbetsparterna.

Vad gäller projektets strategiska värde och möjligheter till implementering, lärande och ytterligare möjligheter att ta del av de mervärden som skapats, så är det en process som pågår och som är en viktig del av den fortsatta analysen av projektets nytta. För att underlätta den fortsatta implementeringen av projektet bör om möjligt styr- och projektgruppen/ansvariga närmare följa upp projektets resultat och metodutveckling och hur detta skall få/har fått genomslag i berörda verksamheter. Den viktigaste åtgärden för att Arbete för det goda livet skall absorberas är att ta fram förslag till vilka systemeffekter och strukturella förändringar i linjeorganisationerna som krävs. En implementeringsanalys kan utgöra en bra grund för detta arbete.

Vår uppfattning är att ett projekt sällan blir bättre än sitt syfte och mål. De strategiska målen och projektets effekter både på kort och längre sikt måste tydligt beskrivas när projektet planeras och designas. Inom Europeiska Socialfonden och hos samverkansparterna inom den sociala sektorn finns det idag ett betydligt ökat medvetande i dessa

frågor, varför vi också ser större möjligheter för olika framtida samverkansprojekt att göra avtryck i linjeorganisationerna.

Till sist

Projektet skapar samhällsekonomisk nytta för målgruppen och den lärande utvärderingen visar på ett effektivt nyttjande av samhällets resurser i samverkan. Det bör därför finnas goda möjligheter att parterna var för sig och i samverkan kan lära av projektet vad gäller arbetssätt, metoder, verktyg och även implementera olika samverkansformer.

Tänk om detta projekt ger sådana effekter att fler än de 206 personer som under tre år fick möjlighet/hade tur att ta del av projektets samlade insatser med folkhögskolorna som bas? Det borde vara en skyldighet för de samverkande parterna att hitta former för en fortsättning av insatser för en målgrupp med omfattande behov. Särskilt som det också visat sig att projektet lett till positiva resultat för målgruppen i form av ökad egenförsörjning, som också ger förutsättningar för en ökad livskvalitet.

Denna rapport utgör en av två slututvärderingar som genomförts av projekt Arbeta för det goda livet. Det är därför viktigt att ta del av denna och den lärande utvärderingen för att bilda sig en uppfattning om projektet och dess resultat och effekter. De ekonomiska nyckeltalen bör tolkas relativt de förutsättningar som framkommit i denna boscha utvärdering och den lärande utvärderingen. Ytterligare en hjälp för tolkningen kan utgöras av några av de frågeställningar som finns i den inledande sammanfattningen av rapporten.

Östersund 2013-09-04

Rapporten är sammanställd av payoff AB, Sven Vikberg och Claes Malmquist.

Kontaktperson payoff:

Sven Vikberg, e-post: sven@payoff.se

Kontaktperson för projekt Arbeta för det goda livet:

Randi Myhre, e-post: randi.myhre@vgregion.se

Bilagor

1. Projektledarens presentation av projekt Arbete för det goda livet.
2. Kompletterande samhällsekonomisk utvärdering i tabell.
3. Presentation av NyttoSam.

Bilaga 1

Projektnamn

Arbete för det goda livet.

Projektägare

Projektägare är Billströmska folkhögskolan, Västra Götalandsregionen.

Projektgenomförare

Projektet genomfördes av tre av Västra Götalandsregionens sju folkhögskolor: Billströmska folkhögskolan på Tjörn, Fristads folkhögskola utanför Borås samt Trollhättans folkhögskola som är en filial till Dalslands folkhögskola.

Projektet var ett samverkansprojekt mellan de tre folkhögskolorna; Försäkringskassan Göteborg-Hisingen, Borås och Trollhättan; Arbetsförmedlingen Stenungsund, Borås och Trollhättan; Tjörns kommun; Borås Stad; Trollhättans Stad; Västra Götalandsregionen Regionkansliet och näringslivet.

Projektet erhöll finansiering från Europeiska Socialfonden för en treårsperiod, från maj 2010 till och med april 2013.

Projektets syfte och mål

Huvudsyftet med projektet var att öka delaktigheten i arbetslivet för personer med psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa som är långtidssjukskrivna eller saknar arbete

- att ta emot personer som har förutsättningar att kunna utföra ett arbete men hålls utanför arbetsmarknaden
- att utveckla utbildningar och stödsystem som gör det möjligt för målgruppen att vara rustad för att delta i arbetslivet
- att utveckla metoder och nätverk som underlättar matchningen mot lämpliga arbeten
- att utveckla metoder och stödsystem för arbetsledning/handledning som leder till ett mer uthålligt system

- att förändra attityder till arbete för personer med psykisk funktionsnedsättning så att det i en framtid är naturligt att också anställa personer med sådant funktionshinder

Mätbara projektmål relaterade till projektets syfte:

- 60-80 personer ska ha kommit i arbete, praktik eller yrkesförberedande utbildning under projektiden
- 20-30 personer ska ha fortsatt anställning efter projektets slut
- Deltagarnas upplevelse av förbättrad arbetsförmåga och livskvalitet, inklusive psykisk hälsa, ska utvärderas
- Deltagande arbetsgivare/handledare ska ingå i ett nätverk som erhåller särskilt utformat stöd/coachning
- Förändringar i attityder till anställning hos de arbetsgivare som ingår i projektet ska avläsas

Målgrupp

Projektet riktades till arbetslösa och sjukskrivna personer med psykisk funktionsnedsättning som vill ut i arbetslivet eller komma vidare i utbildning för att därefter komma ut i arbete.

Projektid

Projektet Arbeta för det goda livet startade 2010-05-01 och avslutades 2013-04-30. De första deltagarna startade i projektet 2010-05-03 och de sista deltagarna avslutade sitt deltagande i projektet 2013-04-30. Tiden för deltagande i projektet var begränsad till maximalt ett år. Några enstaka deltagare med särskilda skäl fick möjlighet att delta under en längre tid.

Ålders- och könsfördelning

Totalt 206 personer deltog i projektet under de tre åren. 72 personer deltog i projektet på Billströmska folkhögskolan. På Fristads folkhögskola deltog 63 personer, varav 45 i ungdomsgruppen i Sjöbo i Borås och 18 på Hälsolinjen. På Trollhättans folkhögskola deltog 71 personer. Totalt sett var 56 % av deltagarna kvinnor och 44 % män. Genomsnittsåldern vid avslut i projektet var 29 år. Köns- och åldersfördelningen såg dock olika ut i delprojekten.

På Billströmska folkhögskolan var deltagarna mellan 19 och 63 år. Genomsnittsåldern vid avslut i projektet var 39 år, både totalt sett och bland de 15 deltagarna i urvalsgruppen. 43 % av projektdeltagarna på Billströmska folkhögskolan var kvinnor och 57 % män. I urvalsgruppen var 33 % kvinnor och 67 % män.

Ungdomsgruppen i Sjöbo omfattade totalt 45 deltagare under de tre projektåren: 27 kvinnor (60 %) och 18 män (40 %) mellan 17 och 27 år vid avslut i projektet. Genomsnittsåldern var 21 år, både totalt sett i ungdomsgruppen och i urvalsgruppen som omfattade sju kvinnor och en man.

Hälsolinjen omfattade sammanlagt 18 projektdeltagare under de tre projektåren; 14 kvinnor (78 %) och 4 män (22 %) i åldrarna 21-61 år. Genomsnittsåldern var 40 år. I

urvalet ingick tre deltagare, två kvinnor och en man, med en genomsnittlig ålder på 30 år.

I projektet på Trollhättans folkhögskola deltog 44 kvinnor (62 %) och 27 män (38 %) i åldrarna 19-64 år. Genomsnittsåldern för deltagarna i Trollhättan var 33 år och 35 år i urvalsgruppen som bestod av 8 kvinnor och 4 män.

Urval

Målet var att få med 10-12 deltagare från respektive folkhögskola i urvalet. Eftersom den samhällsekonomiska utvärderingen bygger på att deltagarna följs under tre år (ett år före projektet och ett år efter att de avslutat projektet) valdes deltagare som startade i projektet under det första året på respektive folkhögskola och som sedan fullföljde projektet.

Projektet på Billströmska folkhögskolan omstrukturerades efter det första projektåret. Därför kompletterades urvalet av 10 deltagare av totalt 16 som fullföljt projektet det första projektåret med 5 av 28 som fullföljt projektet det tredje året. I urvalet är dock andelen personer som gått vidare till anställning något överrepresenterad.

I urvalet från Fristads folkhögskola ingår 8 av 15 deltagare som fullföljde projektet i ungdomsgruppen i Sjöbo under projektets första år, samt 3 av 4 som fullföljde projektet på hälsolinjen det första året.

I ungdomsgruppen i Sjöbo deltog totalt 45 personer under de tre projektåren, varav 32 deltagare fullföljde projektet. 41 % av deltagarna som fullföljde projektet gick vidare till studier med studiemedel (N=13) och 38 % gick vidare till arbete (N=12). I urvalet är dock deltagare som gått vidare till studier överrepresenterade.

På hälsolinjen deltog sammanlagt 18 projektdeltagare under de tre åren, varav 13 fullföljde projektet. Två av deltagarna gick vidare till arbete (15 %) och lika många till studier med studiemedel. Några gick vidare till andra folkhögskolekurser, såsom kursen Väv Må Väl på Fristads folkhögskola med fortsatt sjukersättning. Några fick praktik genom Arbetsförmedlingen medan några med permanent sjukersättning engagerat sig ideellt i föreningslivet. I urvalet från hälsolinjen gick en deltagare vidare till studier med studiemedel, en till arbete efter 19 månaders offentligt stöd med kurser och praktik, samt en deltagare som fortsatte att uppbära sjukersättning. Urvalet kan sägas representera tre typiska exempel.

Bland deltagarna på Trollhättans folkhögskola gick 27 % av de 48 deltagarna som fullföljde projektet vidare till studier (N=13) och 17 % fick anställning (N=8). Urvalet antar vi är ganska representativt.

Arbetsmodell

Rekrytering

De flesta deltagare rekryterades till projektet via handläggare hos de samverkande myndigheterna, framför allt kommunerna och Arbetsförmedlingen. Deltagare med ersättning från Försäkringskassan rekryterades främst via handläggare på Arbetsförmedlingen och kommunen. En del deltagare hittade information om projektet via

folkhögskolorna och andra kanaler inom Västra Götalandsregionen. Några enstaka deltagare rekryterades också via rättspsykiatri i Vänersborg.

Vid rekryteringen till projektet var handläggarna på kommunen, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan i många fall osäkra på om deltagaren hade förutsättningar att klara ett arbete. Projektet användes således som ett första steg för personer som stod långt från arbetsmarknaden efter en längre tids sjukdom eller arbetslöshet.

Deltagarna bjöds först in till besök och intervju med skolans personal i projektet, ofta två av projektpersonalen i samråd, för att se om projektet kunde vara ett bra alternativ. I många fall följde handläggaren hos berörd myndighet med vid det första besöket och gjorde sedan uppföljningsbesök.

Från projektets sida byggde deltagandet på frivillighet med möjlighet för deltagaren att avbryta när som helst om projektet inte passade. Många deltagare hade dock krav på ett visst antal timmars närvaro per vecka för att få ersättning från berörd myndighet.

Sammanlagt 90 deltagare fick sin försörjning via kommunen i form av försörjningsstöd. (Billströmska 27, Ungdomsgruppen 33, Hälsolinjen 1, Trollhättan 29).

67 deltagare fick sin försörjning via Arbetsförmedlingen i form av aktivitetsstöd. (Billströmska 21, Ungdomsgruppen 6, Hälsolinjen 7, Trollhättan 33).

47 deltagare fick sin försörjning via Försäkringskassan i form av sjukpenning rehabiliteringsersättning eller sjukersättning. (Billströmska 24, Ungdomsgruppen 6, Hälsolinjen 9 och Trollhättan 8).

2 deltagare saknade ersättning.

Pedagogiska utgångspunkter

Vägen tillbaka till arbetslivet efter en längre sjukdomsperiod ser olika ut för var och en. Därför är det viktigt att tillämpa ett individanpassat arbetssätt, där man kan starta med mindre tidsomfattning för att sedan successivt öka på. Det är också viktigt att skapa en miljö där deltagarna känner sig väl till mods. Att ingå i ett gruppsammanhang brukar de flesta uppleva som positivt. Att arbeta med gruppen som bas är därför en bra utgångspunkt.

I projektet tillämpades olika arbetssätt, till exempel:

- Individuella samtal
- Gemensamma aktiviteter i grupp där reflektionen och det sociala samtalet varit i fokus
- Skönlitterära texter som inspirationskälla till samtal
- Samtal om händelser i världen
- Berättarövningar
- Estetisk verksamhet
- Mental träning
- Motion och friskvård
- Utflykter

- Kulturupplevelser
- Studiebesök
- Orientering i arbetslivet
- Söka praktikplats/arbete

Parallellt fanns det möjlighet för deltagarna att ta del av skolornas övriga utbud av studier och aktiviteter, liksom egna projekt.

Projektets tre faser

Inledningsvis kartlades deltagarnas personliga behov, resurser, svårigheter, önskemål och drömmar. Frågan "Vad vill jag?" var central. Under den andra fasen jobbade vi med personlig utveckling, att lära sig bättre ta vara på sina inneboende resurser och lära sig bemästra svåra situationer genom att ta kontrollen över tankar och känslor och på så sätt förebygga och motverka ångest- och stressreaktioner. Särskild vikt låg vid att stärka deltagarnas självkänsla och självförtroende i allmänhet men också specifikt i förhållande till det som krävs i arbetslivet.

Under den andra fasen jobbade vi även med individualiserad jobbmatchning. Vi skrev CV och personliga brev, tränade anställningsintervjusituationer, gjorde studiebesök på arbetsplatser och skolor/projekt samt undersökte vilka möjligheter till arbete som finns.

Under den tredje fasen var flera på praktik med stöd av personal på skolan i den mån det behövdes.

För ungdomsgruppen i Sjöbo, där deltagarna i de flesta fall saknade grundskolebehörighet, låg särskilt fokus på att stärka deltagarnas självförtroende och motivation i kombination med studier i kärnämnen med individuellt stöd i liten grupp.

Hälsolinjen hade större fokus på fysisk och mental hälsa i teori och praktik, estetisk verksamhet, kost, friluftsliv, reflektion, samt möjlighet till praktik och egen träning utöver de tre schemalagda dagarna.

I projektet på Billströmska folkhögskolan hade projektgrupperna som leddes av kommunens personal större tonvikt på sysselsättning inom vaktmästeri, trädgårdsskötsel, odling och hantverk samt arbetsplatspraktik.

Efter omstruktureringen på Billströmska bildades ytterligare en projektgrupp som leddes av skolans personal och som hade större fokus på arbetssätten listade i punktform ovan.

Arbetsmetoder i projektet

Projektet har arbetat med kartläggning och individuella samtal parallellt med grupaktiviteter och en kombination av teori och praktik. Arbetssättet och innehållet har utvecklats under projektets gång. Vi har under projektet sett att:

Fysisk aktivitet är en strategi som kan hjälpa människor till hälsa och välbefinnande och ett liv befriat från stress, ångest och depression. Vid psykisk och fysisk ohälsa är det inte ovanligt att fysisk aktivitet och träning blir eftersatt. Därför är det viktigt att

erbjuda olika möjligheter till fysisk träning i grupp och individuellt. Promenader, utflykter, cykelturer gym- och simträning, liksom meditation och yoga har visat sig mycket hälsobringande.

Stresshantering och mental träning i form av meditation och olika avslappningsövningar, såsom avslappning med bild, avslappning till häst har varit välgörande för de deltagare som önskat delta.

Kost och näringslära och att laga mat tillsammans under trevliga former är en viktig hälsoaspekt att ta fasta på för framtiden. Matlagning i kombination med friluftsliv i skog och mark har varit ett uppskattat inslag.

Psykologi är viktigt för de flesta att lära sig mer om. Att samtala kring och fördjupa sig i olika aspekter av människans psykolog såsom självkänsla och självförtroende, kognitiva processer, känslor och behov. Skönlitterära texter kan med fördel användas för att illustrera och förklara människans psyke.

Samarbete kring teman med praktiska och teoretiska inslag kan vara lärorikt, skapande och sammansvetsande för gruppen. Resultatet av detta arbete kan sedan redovisas i någon form som deltagarna finner lämplig. Det kan leda till en bok, en utställning, ett reportage, en marknadsdag...

Kultur i olika former påverkar den fysiska, psykiska och sociala hälsan. Sång, musik, bild, konsthantverk, skönlitteratur, film, teater och dans hjälper ofta människor att uttrycka känslor och bearbeta negativa upplevelser. Kultur kan också ge inspiration och mod att våga pröva nya vägar i livet.

Växthus/trädgård finns på både på Fristads folkhögskola och Billströmska folkhögskolan och är en resurs som vi har använt och önskar vidareutveckla för rehabiliterande gröna inslag i verksamheten.

Studiebesök till offentliga och privata organisationer, företag, skolor och föreningar är ett viktigt inslag, såväl för att inhämta information och inspiration som att knyta kontakter.

Skapande läsning är en metod som Trollhättans folkhögskola kommer att fortsätta att använda sig av och vidareutveckla. Det är en metod utvecklad i samarbete med Lisbeth Stenberg, docent i litteraturhistoria vid Göteborgs universitet. Med hjälp av utvalda skönlitterära texter skall man kunna väcka känslor hos deltagare och samtala om dem i små grupper i syfte att komma till insikt och må bättre. Syftet är också att stimulera deltagarnas läsintresse och väcka deras lust till eget berättande.

Typfall

Eva

Eva är sjukskriven. Hon har inte varit i arbete på över tio år. Hon börjar i projektet på folkhögskolan där hon träffar lärarna och deltagarna tre dagar i veckan, ca fem timmar varje gång. På schemat står fysiska aktiviteter, stresshantering i form av olika avslappningsövningar och mental träning; matlagning och friluftsliv i skog och mark, skapande verksamheter som målning och verksamhet i skolans växthus. Eva kommer igång

med fysisk träning, får nya kunskaper och upplever gemenskap med de andra i gruppen som befinner sig i en liknande situation. Hon börjar träna på egen hand och det fortsätter hon med när projektet är slut. Efter projektet blir hon antagen till en folkhögskolekurs på en termin. Hon mår bättre och kan trappa ner sina mediciner. När kursen är slut dyker en möjlighet till arbetsplatspraktik upp och hon vågar ta steget att tacka ja. Praktiken leder sedan till en deltidsanställning med lönebidrag.

Maria

Maria kommer från Irak och har en stark önskan om att få ett jobb. Hennes hälsa, både psykiskt och fysiskt, sätter hinder i vägen för henne. Maria säger att hon varken blir yngre eller friskare och att hennes chanser att någonsin få något annat än en praktikplats minskar för varje dag som går. Hon deltar i gruppens aktiviteter och kämpar varje dag för att ta sig till skolans lokaler. Tillsammans med projektets personal tittar hon på olika möjligheter att kunna få ett arbete. En anpassad arbetsplats, gärna en verkstad skulle vara bra. Hon tycker om att arbeta praktiskt. I projektet får hon möjlighet till det genom att delta i hantverk och hon får också chans till att förbättra sin svenska och skapa många nya sociala kontakter.

Maria gör en kortare praktik inom en ideell organisation, men det är många som är ute efter arbetsuppgifter och hon känner att det är för många personer där och att hon inte riktigt får plats. Hon är för övrigt inte positivt inställd till praktikplatser som inte kan leda till arbete. Det är hennes egen erfarenhet som gett henne den här inställningen. Hon får stöd och information från personalen i projektet om vad hon behöver göra för att öka sina chanser till jobb. Hon får därmed rätt kod på Arbetsförmedlingen vilket i sin tur ger henne en praktikplats på en skyddad verkstad efter att hon slutat i projektet. Där får hon sedan en tillsvidare tjänst.

Petter

Petter är 18 år när han börjar i projektet. Han har ofullständiga betyg från grundskolan som han inte gick klart. Han var inte mycket i skolan när han var yngre och har dåliga kunskaper i de flesta ämnen. Han har försökt läsa på andra skolor men det har inte fungerat. Han har varit för skoltrött. Men han behöver bli klar med grundskolan.

Han kommer till gruppen med misstro både mot sin egen förmåga och mot hela skolsystemet. Han är hyperaktiv och har svårt att koncentrera sig någon längre stund. En liten grupp och duktig personal fungerar bra för honom och han börjar med små steg närma sig sitt mål – grundskolebetyg. Han gillar idrott och är duktig på det.

Han bestämmer sig för att börja på folkhögskolans baskurs och fortsätta där med grundskoleämnena. Efter 1,5 år är han klar med grundskolan och bestämmer sig för att fortsätta vidare till folkhögskolans allmänna linje och satsa på att få gymnasiebehörighet. Det går bra för honom och han har goda chanser att få sina behörigheter. Han är glad över sina framsteg. Hans koncentrationsförmåga har blivit bättre. Han är mycket tryggare i sig idag. Han har ett bra självförtroende tack vare skolframgången och han har mognat som person.

Vad har projektet resulterat i?

Under projektet tog de tre folkhögskolorna emot arbetslösa och sjukskrivna personer med psykisk funktionsnedsättning som ville ut i arbetslivet eller vidare i studier för att därefter komma ut i arbetslivet. Flera deltagare hade även en fysisk funktionsnedsättning.

Vid rekryteringen till projektet var handläggarna på kommunen, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ofta osäkra på om deltagarna hade förutsättningar att klara ett arbete. Projektet blev en möjlighet för deltagare att återhämta sig och närma sig arbetsmarknaden efter en lång tids sjukdom eller arbetslöshet.

I projektet på de tre folkhögskolorna lyckades vi skapa en verksamhet som utgår från deltagarnas individuella behov och intressen och som stärker och inspirerar dem till att våga ta steget till arbete eller studier.

Såväl våra interna som externa utvärderingar visar att deltagarna mår bättre av att delta i projektet, att de har fått ökat självförtroende liksom ökad motivation och inspiration att komma vidare. Contextios slututvärdering visar också att det finns ett stort behov av vår verksamhet.

Operativa mål

Vi hade satt upp målen att cirka 60-80 personer skulle ha kommit i arbete, praktik eller yrkesförberedande utbildning under projekttiden och att cirka 20-30 personer skulle ha fortsatt anställning efter projektets slut.

Vi lyckades uppnå målen och det får vi se som ett gott resultat, i synnerhet med tanke på den tuffa situationen på dagens arbetsmarknad.

- Totalt har 35 deltagare gått vidare till arbete, varav 33 har fortsatt anställning
 - 13 på Billströmska folkhögskolan
 - 8 på Trollhättans folkhögskola
 - 14 på Fristads folkhögskola (12 i ungdomsgruppen + 2 på Hälsolinjen)
- 51 deltagare har haft arbetsplatspraktik under projekttiden
 - 35 på Billströmska folkhögskolan
 - 10 på Trollhättans folkhögskola
 - 6 på Fristads folkhögskola (4 i ungdomsgruppen + 2 på Hälsolinjen)
- 39 deltagare har gått vidare till studier med studiemedel efter projektets slut
 - 7 på Billströmska folkhögskolan
 - 13 på Trollhättans folkhögskola
 - 19 på Fristads folkhögskola (15 i ungdomsgruppen + 4 på Hälsolinjen).

Efter projektet har flera deltagare gått vidare till olika arbetsmarknadsåtgärder genom Arbetsförmedlingens försorg, till olika yrkesutbildningar som bussförare, truckförare, betongare, teamcoach mm. Några har gått vidare till Studiemotiverande folkhögskolekurs. Andra har fått praktik, SIUS och arbetsträning, coachinsatser, sysselsättning

inom Fas 3 och RESA. Flera deltagare har även fått sysselsättning och praktik genom kommunen efter att ha avslutat eller avbrutit projektet.

29 % av deltagarna (N=60) har avbrutit projektet på grund av sjukdom eller för att deras livssituation varit för svår. Några deltagare har avbrutit projektet på grund av föräldraledighet eller flytt, andra har avbrutit för att projektet inte passade dem.

Under projektet har ett 60-tal deltagare läst ett eller flera ämnen bland folkhögskolans allmänna ämnen och flera deltagare på respektive folkhögskola har lyckats få behörigheter i ett eller flera ämnen under tiden som de deltagit i projektet.

Tre framgångsfaktorer för projektet

Vägen tillbaka till arbetslivet efter en längre sjukdomsperiod ser olika ut för var och en. Därför är det viktigt att tillämpa ett individanpassat arbetssätt, där man kan starta med mindre tidsomfattning för att sedan successivt öka på.

En viktig framgångsfaktor för projektet har varit det individanpassade arbetssättet som utgår från varje persons behov och intressen.

Att ingå i ett gruppsammanhang brukar av de flesta upplevas som positivt. Att arbeta med gruppen som bas är därför en bra utgångspunkt.

Det är viktigt att skapa en miljö där deltagarna känner sig väl till mods. Folkhögskolans miljö kännetecknas av att deltagarna får tid att vara människor och arbetstempot är anpassat efter var och ens personliga förutsättningar. Fokus ligger på att varje individ ska ges möjlighet att utvecklas i sin egen takt.

Tre utvecklingsområden

Genom arbetsplatspraktik och auskultationer kan man få möjlighet till inblick i olika yrkesområden, etablera nya kontakter och visa vad man kan, vilket kan uppväga att ens CV ofta innehåller stora luckor på grund av sjukskrivning eller en längre tids arbetslöshet.

Därför är det bra att utveckla samarbetet med olika aktörer och organisationer som har upparbetade kontakter och inarbetade nätverk med arbetsgivare och handledare på olika arbetsplatser.

Trollhättans folkhögskola går nu därför vidare med en projektansökan till Arvsfonden i samarbete med Verdandi som har 30 års erfarenhet av arbete med målgruppen i form av socialt företagande, praktikplatser och uppsökande verksamhet. Verdandi arbetar också aktivt för att förbättra situationen för hemlösa och personer med missbruksproblem.

Vi behöver också bli bättre på att informera om psykisk ohälsa och psykisk funktionsnedsättning bland arbetsgivare för att uppnå en attitydförändring så att det i framtiden är naturligt att också anställa personer med psykisk funktionsnedsättning.

Vår initiala förhoppning var att arbetsgivares attityder till psykisk funktionsnedsättning skulle förändras och psykisk ohälsa skulle avdramatiseras genom att arbetsgivar-

na lärde känna deltagare på arbetsplatspraktik. Hittills har drygt 30 deltagare fått en anställning, ofta just efter en tids praktik.

Arbetsmarknadsnoderna inom Västra Götalandsregionen som projektet har samarbetat med har gjort ett bra informationsspridnings- och påverkansarbete inom Västra Götalandsregionen, i synnerhet riktat till chefer och HR-personal, för att förändra attityder till anställning av personer med funktionsnedsättning. Deras insatser och arbetsmaterial för ledning och för personal på arbetsplatsträffar skulle med fördel även kunna spridas till det privata näringslivet och den kommunala sektorn.

Kommentarer angående studier vid folkhögskolorna

Tack vare projektet har deltagare haft möjlighet att prova på studier och läsa in behörigheter och komma vidare. Deltagare som tidigare inte klarat av att delta i reguljär undervisning på hel- eller halvtid på grund av sin funktionsnedsättning eller som inte varit berättigade till studiemedel har kunnat komma vidare tack vare att projektet erbjudit mycket stöd i en liten grupp där man haft möjlighet att jobba i sin egen takt. Deltagare har kunnat följa den reguljära undervisningen i en klass i något eller några ämnen och sedan gått till projektgruppen övrig tid eller för att jobba där i lugn och ro eller få extra stöd. I Sjöbo har lärarna från Fristads folkhögskola istället kommit till den lilla gruppen med ungdomar.

Genomsnittsåldern bland folkhögskolornas elever är numera omkring 21 år, medan den generellt varit högre bland deltagarna i projektet, förutom i ungdomsgruppen i Sjöbo. För folkhögskolorna är det positivt med blandade åldrar eftersom man kan berika varandra med olika livserfarenheter. Projektdeltagarna har således varit välkomna och uppskattade resurser i klasserna.

Under de tre projektåren har ett 60-tal projektdeltagare läst enstaka ämnen på skolorna. Många har fått behörigheter i ett eller flera ämnen, på sfi-, grundskole- och gymnasienivå. Att få med sig detta när man slutar är både stärkande för individens självförtroende och hälsa och tillika en god samhällsinvestering. Dessa aspekter skulle i sig kunna vara tillräckliga skäl för att göra verksamheten permanent. Problemet är som alltid finansieringen.

Avslutande kommentarer kring projektet

Hur skall resultatet av denna och eventuellt andra utvärderingar tas tillvara för lärande och utveckling?

Att tillvarata resultatet av utvärderingarna är en uppgift för såväl de medverkande folkhögskolorna i projektet och projektets samarbetspartners – Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och de medverkande kommunerna. Förhoppningsvis kan Västra Götalandsregionens nybildade folkhögskoleförvaltning, där alla Västra Götalandsregionens sju folkhögskolor ingår, bedriva påverkansarbete för att visa folkhögskolans möjligheter. Det är viktigt att folkhögskolorna gemensamt bedriver ett påverkansarbete för att visa folkhögskolans möjligheter i arbetet med målgrupper som har psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa. Folkbildningsrådet och ESF spelar också en viktig strategisk roll i sammanhanget.

Hur skall rapporten användas som ett beslutsunderlag för en eventuell implementering eller utveckling av den reguljära verksamheten alternativt förlängning av åtgärden?

Folkhögskolorna är positiva till att implementera projektet. Hälsolinjen på Fristads folkhögskola ingår nu i folkhögskolans reguljära verksamhet och finansieras med statsbidrag. De övriga delprojekten har hittills inte implementerats eftersom finansieringsfrågan inte är löst.

Kan resultatet användas för att underlätta satsningen på sociala investeringar och att gå från kortsiktig kostnadsfokusering till en mer långsiktigt hållbar strategi?

Det ser vi gärna. Utvärderingen visar att folkhögskolorna spelar en viktig roll för personer med psykisk funktionsnedsättning som vill tillbaka ut i arbetslivet. Det är viktigt att ta fasta på den positiva roll som folkhögskolorna kan spela för målgruppen och att man satsar på att använda folkhögskolorna för den här gruppen på ett mer långsiktigt sätt.

Folkhögskolorna har de pedagogiska resurser som krävs för att göra en väsentlig insats för personer med psykisk funktionsnedsättning, för personer som är sjukskrivna på grund av psykisk ohälsa eller långtidsarbetslösa med den psykiska påfrestning som det innebär. Det vore därför önskvärt med en nationell satsning där folkhögskolorna potential för personer med psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa tillvaratas.

Hos Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan finns inget särskilt program där just folkhögskolorna potential för personer med psykisk funktionsnedsättning och psykisk ohälsa tillvaratas. Ett exempel på en nationell satsning med gott resultat där folkhögskolornas potential tillvaratas är 12 veckors studiemotiverande folkhögskolekurs för arbetslösa som saknar gymnasiebehörighet.

Utvärderingsresultatet visar att det finns ett stort behov av en verksamhet som Arbete för det goda livet – en verksamhet med låga trösklar som ger en mjuk start på vägen tillbaka till arbetslivet.

Bilaga 2.

Kompletterande tabell, samhällsekonomisk utvärdering

I tabell 6 redovisas intäkterna på kort sikt uppdelade i finansiella och reala effekter för kommunerna och regionen. Uppgifterna avseende de totala värdena i tabellerna gäller den population som ingått i utvärderingen. De max- och minvärden som anges avser lägsta och högsta värde på kort sikt på individnivå.

Tabell 6. Intäkter på kort sikt, finansiella och reala effekter för kommunerna och regionen.

	Kort sikt, ett år	Maxvärde på individnivå	Minvärde på individnivå	Medelvärde
Kommunerna, <i>varav</i>	1 120 259 kr	147 474 kr	-213 983 kr	29 480 kr
ekonomiskt bistånd	809 408 kr	128 160 kr	-28 493 kr	21 300 kr
skatt	309 954 kr	56 866 kr	-34 351 kr	8 157 kr
omsorg och handläggning	897 kr	33 783 kr	-192 098 kr	24 kr
Regionen, <i>varav</i>	209 316 kr	73 187 kr	-79 042 kr	5 508 kr
skatt	152 638 kr	27 857 kr	-16 828 kr	4 017 kr
sjukvård	56 678 kr	80 043 kr	-75 274 kr	1 492 kr

Bilaga 3.

Vad är NyttoSam?

payoff's metod NyttoSam har sitt ursprung i ett annat samhällsekonomiskt verktyg, SamPop. Under år 2007 tog payoff över rättigheterna till SamPop från Arbetslivsresurs AB. SamPop togs ursprungligen fram av Samhall Resurs AB för drygt 15 år sedan. Därefter har modellen vidareutvecklats och uppdaterats och fått namnet NyttoSam.

Med stöd av NyttoSam genomför payoff utvärderingar och analyser av projekt och verksamheter, som syftar till att minska utanförskapet i samhället och som ska leda till att individernas självförsörjningsgrad ökar. Uppdraget inbegriper utbildning riktad mot uppdragsgivaren, support under uppgiftsinsamlingen, ev. delrapporter samt en slutrapport som redovisas direkt hos kund.

Kortfattat fungerar modellen på följande sätt: genom att kartlägga en individs livs- och försörjningssituation under en period av 12 månader FÖRE en åtgärdsperiod och sedan jämföra detta med motsvarande situation under en period av 12 månader EFTER åtgärden beräknar NyttoSam de ekonomiska effekter som uppstått. Effekterna beräknas för såväl samhället som helhet, som för olika aktörer. De aktörer som redovisas separat i modellens standardversion är kommun/stad, landsting/region, Försäkringskassa, Arbetsförmedlingen, övrig stat, staten totalt, försäkringsgivarna (via inbetalningar till avtalsförsäkringarna) och individen själv.

NyttoSam skall ses som en modell, som visar storleksordningen på utfallet av de vidtagna åtgärderna för samhället och respektive aktör. Utfallets precision är till stor beroende av kvaliteten på inmatade uppgifter – ju bättre underlag desto säkrare att utfallet är pålitligt.

Modellen struktur bygger på de lagar, regler och system som gäller i dagens samhälle samt ett antal antaganden och avgränsningar, se nedan. Skattelagstiftningen, socialförsäkringssystemet, standardkostnader för olika offentliga tjänster, högkostnads-skydd samt regler för olika arbetsmarknadsåtgärder är några av de delar som ingår i programmet.

Trots modellens solida och matematiskt korrekta karaktär vill vi inom payoff betona att alla de ekonomiska konsekvenser, som är kopplade till en individs rehabilitering är svåra att identifiera, mäta och beräkna. Särskilt komplicerat är att beräkna det ekonomiska värdet av ”mjuka” s.k. ”icke-ekonomiska” effekter, som förhöjd livskvalitet, bättre hälsa, minskat lidande m.m. Vi har därför valt att inte ta med sådana effekter i våra kalkyler. Den marginella osäkerhet som finns i beräkningarnas utfall gör att vi avrundar de beräknade värdena till jämna tusentals kronor.

Följande avgränsningar och antaganden har gjorts:

- Inga undanträngningseffekter förekommer. Skapade jobb är ytterligare jobb på arbetsmarknaden.
- Alla resursbesparingar kan omfördelas och användas där behov föreligger även i det korta perspektivet.
- Ev. inkomstökningar för individen leder till ökad konsumtion i samhället, inget sparande förekommer.
- Alla ekonomiska konsekvenser gäller i ett ”första led”. Eventuella s.k. multiplikativa effekter – effekter i nästkommande led – ingår således inte.
- Enbart ekonomiska effekter ingår i analysen. Eventuella ”icke-ekonomiska” effekter på livskvalitet och välbefinnande prissätts inte och ingår därmed inte heller i beräkningarna.
- De ekonomiska effekter som ingår gäller bara den specifika individen. Eventuella spin-off effekter som uppkommer för familj och omgivning ingår inte.
- Beräkningarna förutsätter att allt som produceras av de personer som arbetar/kommer i arbete är efterfrågat på marknaden.
- Den intäkt som staten har i form av olika indirekta skatter bygger på den produktion som individen åstadkommer och inte den konsumtion som han/hon kan orsaka.
- De indirekta skatterna (punktskatter och mervärdesskatter) som påläggs vid beräkningarna av effekter på BNP bygger på ett genomsnitt av alla olika skattesatser som förekommer.
- Beräkningarna förutsätter att utbetalade lönebidrag alltid är anpassade till individens produktivitet, innebärande att arbetsgivaren inte kan göra någon vinst på den del av produktionen som denne kompenseras för med lönebidrag.
- Lönebidraget står i omvänd relation till individens produktivitet.
- Beräkningarna förutsätter att utbetalade lönebidrag alltid är anpassade till individens produktivitet, innebärande att arbetsgivaren inte kan göra någon vinst på den del av produktionen som denne kompenseras för med lönebidrag.
- Lönebidraget står i omvänd relation till individens produktivitet.

Förklaring till några av nyckeltalen i NyttoSAM:

Intäkter; för samhället skapas intäkter genom att en person kommer i egen försörjning i ett arbete. Alternativt skapas intäkter genom att en person inte längre tar del av vård eller andra insatser som kräver arbetskraft. En deltagare som har ett försörjningsstöd innan projektet och som har inkomst av lön efter projektet skapar intäkter genom minskade kostnader för de resurser som frigjorts vid handläggningen. Kommunen har också minskade kostnader för försörjningsstödet samt ökade skatteintäkter. Motsatsen kan också gälla att en person efter ett projekt inte har skapat intäkter utan genererat högre kostnader genom att det t ex funnits ett behov av rehabilitering.

Kostnader; avser de resurser som projektet använt för att genomföra projektet, både egna och eventuellt externa kostnader ingår.

Lönsamhet; beräknas som skillnaden mellan intäkter och kostnader.

Årterbetalningstid; den tid det tar för projektet att nå "break-even", vilket innebär att projektets intäkter är lika stora som kostnaderna.

Potential; vi har tagit fram en schablon för den genomsnittliga årliga kostnaden för att en person inte arbetar och till denna kostnad adderas den faktiska kostnaden för typfallens förbrukning av vård, omsorg och handläggning.

Verkningsgrad; är också ett eget framtaget nyckeltal kopplat till Nyttosam. Verkningsgraden beskriver hur stor andel av deltagarens samhällsekonomiska kostnad som frigörs under det första året efter att deltagaren lämnat projektet alternativt när resultatavstämningen gjorts. Kostnaden är beräknad utifrån dennes utanförskap under en period av 12 månader före projektet. Exempel; om kostnaden initialt är 600 000 kr och det skapas ett värde på 120 000 kr under en period av 12 månader efter projektet/resultatavstämningen motsvarar det en verkningsgrad på 20 procent. Den årliga samhällsekonomiska kostnaden för utanförskapet (600 000 kr i vårt exempel) är baserat dels på det produktionsvärde som skapas av en vuxen person med 27 150 kr i månadslön utan lönesubvention, dels på personens konsumtion av samhälleliga resurser.

Ovanstående nyckeltal är de vanligaste vi relaterar till men vi redovisar också ytterligare nyckeltal kopplat till kostnaderna för projektet. Nyckeltalen presenteras också baserat på utfallet på kort sikt, 12 månaders efterläge, i vanliga fall efter att deltagaren kommit i t ex arbete, studier eller någon annan av de resultatmått som är aktuella för projektet. Alternativt redovisas nyckeltalen på fem år, medellång sikt, som bygger på en prognos av resultatet efter ett år.